

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Vår dato: 01.02.2019
Vår ref.: 201841928-2
Arkiv: 336
Deres dato: 22.11.2018
Deres ref.: 18/1422

Saksbehandler:
Unn Yilmaz

Innspill til ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken

Vi takker for invitasjonen til å komme med innspill til ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken. NVE følger opp sektoransvaret for kulturminner, og som myndighetsutøver ivaretar vi hensynet til vassdrags- og energirelaterte kulturminner i vår saksbehandling.

Videreføring og revidering av bevaringsprogram for teknisk industrielle kulturminner

De teknisk-industrielle kulturminnene er viktige elementer for opplevelse og stedsidentitet. Anleggene bevares og vedlikeholdes best gjennom drift, og ofte lar oppgraderinger av anleggene seg kombinere med fortsatt produksjon i de opprinnelige byggene. Anlegg som har gått ut av drift, for eksempel kraftstasjoner og trafoer, har ofte potensiale for gjenbruk. Tekniske anlegg er imidlertid kostbare å vedlikeholde når de er tatt ut av produksjon og krever forutsigbarhet i midler til vedlikehold. Telemarkskanalen er et annet eksempel på et verdifullt teknisk kulturminne som har behov for kontinuerlig vedlikehold for sikker drift. Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner har sørget for istandsetting og vedlikehold av 15 prioriterte anlegg, blant annet Tysso I og Haldenkanalen. Det er flere verdifulle anlegg som vil trenge støtte framover, og bevaringsprogrammet bør derfor videreføres, revideres og styrkes.

Kulturminnefaglig dokumentasjon

Tekniske kulturminner kan være vanskelig å bevare fysisk utover et begrenset omfang, blant annet på grunn av opprustningsbehov, nye sikkerhetskrav og store kostnader til vedlikehold. St. meld. nr. 16 (2005-2005) *Leve med kulturminner* påpekte at dokumentasjon kan være et aktuelt alternativ til vern der anlegg må rives, og at kulturminner som ikke kan bevares skal dokumenteres. Kulturminnefaglig dokumentasjon er et viktig virkemiddel for NVEs oppfølging av sektoransvaret. Fokus på opprustning og utvidelse, samt effekter av klimaendringene får konsekvenser for anleggene, for eksempel gjennom endring av eldre dammer som følge av strengere sikkerhetskrav. Når NVE stiller krav til dokumentasjon har det har vært vesentlig å sikre kvalitet, lagring og tilgjengeliggjøring av resultatene for formidling og forskning.

Digitalisering av dokumentasjonsmetoder har også vært i fokus. I mangel på nasjonale retningslinjer for kulturminnefaglig dokumentasjon av tekniske og industrielle anlegg, har NVE i et eget prosjekt, *Dokumentasjon av kulturminner i vassdrags- og*

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

energisektoren (DOKIVER <https://nvedokiver.wordpress.com/>) utarbeidet en standard for dokumentasjon av vassdrags- og energisektorens kulturminner. I arbeidet ble det tydelig at mange sektorer og institusjoner jobber med de samme problemstillingene hver for seg, og at det er behov for felles, nasjonale retningslinjer på området. Økt digitalisering gir muligheter og får konsekvenser for lagring og tilgjengeliggjøring for framtidig bruk. Filformater, lagring av høyoppløselige data, deling og gjenbruk er noen stikkord. Med tanke på deling av data, utarbeider NVE en taksonomi for vassdrags- og energisektoren som gjøres tilgjengelig på *KulturNav*, slik at faglig korrekt terminologi kan gjenbrukes av andre institusjoner, for eksempel Riksantikvaren.

NVEs juridiske virkemidler begrenser seg til konsesjonspliktige tiltak, og verken kulturminne- eller plan- og bygningsloven har hjemler for kulturminnefaglig dokumentasjon som virkemiddel ved endringer eller rivninger av ikke-fredete anlegg. Konsekvensen er at mye vassdrags- og energihistorie forsvinner uten et spor. Det er viktig å styrke kulturminnefaglig dokumentasjon som virkemiddel, også med tanke på å ta vare på den immaterielle delen av den tekniske kulturarven, slik som kunnskap om drift og vedlikehold av eldre anlegg. Den immaterielle kulturarven er blitt mer tilgjengelig og bedre ivarettatt gjennom digitalisering og mange av vassdrags- og energisektorens anlegg blir enklere å forstå og lettere å formidle. I denne sammenhengen ser vi behov for større fokus på digitalisering av bedrifts- og privatarkiv siden store deler av den immaterielle kulturarven ikke ligger i offentlige arkiver. Dette vil styrke både formidlingen og forvaltningen av tekniske og industrielle kulturminner.

Samarbeid og samordning

De fleste sektorer har utarbeidet både miljøhandlings-, verne- og temaplaner som har gitt landsdekkende oversikter og vurderinger på kulturminnefeltet. De ulike sektorenes verne- og temaplaner har supplert kulturminnefeltet. Oppfølgingen av slike planer krever at det legges til rette for at de nye regionene får til et godt samarbeid på tvers på dette feltet.

Regionreformen fører til nye ansvars- og oppgavedelinger, og er ment å skape sterkere fagmiljøer. Mange teknisk-industrielle kulturminner og kulturmiljøer er sektorovergripende og strekker seg over administrative grenser. Dette forholdet må forvaltningen av den teknisk-industrielle kulturarven, inkludert vassdrags- og energisektorens kulturmiljøer, tas hensyn til.

Kulturminner i norsk kraftproduksjon (KINK) ble trukket fram i St. meld. nr. 16 (2005-2005) *Leve med kulturminner* som en type utredningsarbeid som vil bidra til å skape oversikt over og øke kvaliteten på arbeidet med forvaltning av sektorenes kulturminner samt effektivisere ressursbruken og øke forutsigbarheten både for myndighetene og eierne. Siden den gang har NVE utarbeidet liknende oversikter (*Kraftoverføringens kulturminner*, *Kulturminner i vassdrag – flom og erosjonssikring* og *Dammer som kulturminner* (<https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/nves-utvalgte-kulturminner/>)) som peker ut 230 statlig listeførte kulturminner. Siden vassdrags- og energianlegg er en type kulturminner som både endres og rives over tid, er det nå behov for en revidering. Det er kommet til mer kunnskap og bevissthet i kulturminneforvaltningen om sektorens anlegg, og flere anlegg med høy kulturminneverdi blir identifisert. Revidering og oppfølging av de listeførte anleggene må gjøres i samarbeid med kulturminneforvaltningen, og det er derfor viktig at de nye regionene får tilstrekkelig med ressurser og kompetanse på tekniske og industrielle kulturminner.

Fokus fra enkeltobjekt til helhet

NVE ser det som viktig og nødvendig å dreie fokus fra enkeltobjekter til helheter, kulturmiljøer og kulturlandskap, en dreining som er positiv også for de teknisk-industrielle kulturminnene. Riksantikvarens igangsatte prosjekt, *Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse* (KULA), tar opp

dette perspektivet. Her suppleres de norske kulturlandskapene med vannkraftens og industriens landskaper og miljøer, og regionene har en aktiv rolle i arbeidet. Dette er en utvikling NVE ser positivt på, siden vassdrags- og energisektorens kulturminner beskrives, dokumenteres og gjøres mer kjent. Vi håper KULA-prosjektene får gjennomslagskraft både nasjonalt, regionalt og lokalt. NVE arbeider også med å utvikle en bred og tverrfaglig kunnskap om vannkraftens kulturminner og sammenhengene mellom disse i landskapet. Vi håper dette arbeidet kan være et bidrag til en mindre objekt-orientert og mer nyansert forvaltning av vår sektors kulturminner.

Samspill mellom kulturminnepolitikk og museumspolitik

NVE har i oppdrag å bidra til å bevare og formidle norsk vassdrags- og energihistorie. Dette gjør vi i et fast samarbeid med Kraftmuseet – Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum og Anno - Norsk Skogmuseum. NVE og samarbeidsmuseene har en langsiktig plan for formidling av historien, der utstillingen *Kampen om Alta* (<http://kultur.nve.no/utstillinger/kampen-om-alta>) kan nevnes som et eksempel på kunnskapsbasert formidling.

Vi støtter statsråden i at det er behov for et bedre samspill mellom kulturminnepolitikk og museumspolitik og generelt et tettere samarbeid/samhandling mellom KLD, KUD og KD (forskning).

Med hilsen

Siri Slettvåg
seksjonssjef

Unn Yilmaz
seniorrådgiver

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.